

Dooperkenning

Dooperkenning tussen de R.K. Kerk in Nederland en de Nederlandse Hervormde Kerk

De Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk en het Nederlandse Episcopaat van de Rooms-Katholieke Kerk brengen hierbij ter kennis de brieven die zij elkander geschreven hebben, nadat op hun verzoek een aantal rooms-katholieke en protestantse theologen een gesprek hadden gevoerd over de mogelijkheid en de voorwaarden van een wederzijdse dooperkenning.

De briefwisseling leidde tot de toezegging van een instructie voor de priesters van de Rooms-Katholieke Kerk over het dopen van kinderen en een schrijven van het moderamen van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk aan kerkeraden en predikanten betreffende de bediening van de doop. Met een publicatie van de briefwisseling, van de instructie voor de priesters en het schrijven aan kerkeraden en predikanten, menen het Nederlandse Episcopaat van de Rooms-Katholieke Kerk en de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk, een dienst te bewijzen aan de voortgang van de toenadering van de kerken. De inhoud van wat thans in de openbaarheid gebracht wordt, moge voor zichzelf spreken.

Namens het Nederlandse Episcopaat der Rooms-Katholieke Kerk:

Bernardus Kardinaal Alfrink

Namens het breed moderamen van de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk:

Dr G. de Ru, praeses

Ds F.H. Landsman, scriba

Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk

's-Gravenhage, 2 februari 1966

Aan Zijne Eminentie Bernardus Kardinaal Alfrink,
Maliebaan 40,
Utrecht.

Eminentie,

De generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk heeft in haar vergadering van 16 november j.l. kennis genomen van een voorlopig rapport van de hervormde leden van de commissie, waarin een aantal rooms-katholieke en protestantse theologen zich hebben beraden over de feitelijke erkenning van het sacrament van de doop.

Na uitvoerig beraad heeft de generale synode het voorrecht U de navolgende conclusies voor te leggen:

1. Uitgaande van de erkenning dat de doop het ene teken is dat aan de ganse christenheid is geschonken en dat van Christus-wege verbonden is met de intrede in de christelijke kerk, acht de synode het van het grootste belang dat er een zekere gemeenschappelijkheid tot stand komt wat betreft de vorm van de handelingen, de woorden die daarbij worden gesproken en de kerkelijke context binnen welke deze handelingen plaatsvinden. De vorm voor de bediening van de doop zal een afwassing met water moeten zijn, welk gebruik door de Schrift wordt verondersteld en kan geschieden als onderdompeling, overgieting of besprenkeling. Het gebruik van water zal zodanig moeten zijn, dat het de betekenis van de doop - verbonden met de reiniging van de zonden en de begraving in de dood van Christus, opdat wij met Hem in een nieuw leven zouden wandelen - krachtig tot uitdrukking brengt. Naast de juiste intentie van de bedienaar van de doop en de juiste vorm van de doopbediening wordt vooral het geloof van de kerk of godsdienstige gemeenschap in wier midden iemand gedoopt wordt, in de vraagstelling van de wederzijdse erkenning betrokken. De hervormde deelnemers in het gesprek achten het een gelukkige ontwikkeling dat aan dit laatste punt veel aandacht is gegeven. Daarbij heeft de synode opgemerkt, dat niet doorslaggevend is het belijden van de kerk als geheel. In dit verband verwacht zij erkenning door andere kerken van iedere doopbediening in een Hervormde Gemeente, die geschiedt overeenkomstig het belijden van de Nederlandse Hervormde Kerk. Het is haar overtuiging dat alle kerken ervan dienen uit te gaan, dat de bediening van de doop vraagt om enige gestalte van een gemeente binnen welke de doop in geloof en belijden wordt bediend en ontvangen. Zij herinnert daarbij aan het rapport van werkgroep IV van de conferentie te Montreal, gehouden in juli 1963: 'De doop is niet alleen een gebeuren dat de enkeling betreft, maar is ten nauwste met de gemeenschappelijke eredienst van de kerk verbonden. Hij behoort in het algemeen tijdens een openbare eredienst bediend te worden, zodat de leden van de plaatselijke gemeente aan hun eigen doop herinnerd worden en de gedoopten in hun gemeenschap opnemen: zij hebben hen ook op te voeden in het christelijk geloof'. De synode van de Nederlandse Hervormde Kerk legt er daarom de nadruk op dat de doop zoveel mogelijk zal worden bediend 'in het midden van de gemeente', dus in een kerkdienst: alleen zeer bijzondere omstandigheden zouden naar de orde van de Hervormde Kerk hierop een uitzondering veroorloven. Daarbij spreekt de synode wel uit, dat een doopbediening door een andere kerk, waarbij alleen gezinsleden en enkele anderen tegenwoordig zijn, toch wel degelijk de gestalte van een huisgemeente vertoont, en daarom niet ongeldig moet worden geacht.
2. Wat betreft de regels, die in de Nederlandse Hervormde Kerk gelden voor de erkenning van de doop bediend in andere kerken, wijst de generale synode erop, dat zij op 25 november 1947 en daarna nog eens in een later opgesteld pastoraal advies de volgende richtlijnen heeft gegeven:
 - a. de bedoeling moet hebben voorgezeten de doop naar Christus' bevel te voltrekken;

- b. dit moet geschied zijn binnen een kring, die zichzelf als rondom de heilsmiddelen vergaderde gemeente van Christus beschouwde;
- c. de doop moet bediend zijn door iemand, die in deze kring daartoe de bevoegdheid bezit;
- d. de doop moet voltrokken zijn met water;
- e. de doop moet geschied zijn door onderdompeling of besprenkeling;
- f. de doop moet geschied zijn onder het uitspreken der formule uit Matth. 28: 19;
- g. er moet door doopouders (doopgetuigen) bevestigend geantwoord zijn op doopvragen.

3. De generale synode is van oordeel dat de kerken zoveel mogelijk de doopbediening wederzijds behoren te erkennen, opdat het woord van de apostel sprekend over ene Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en in allen, wordt gehoord en verstaan. Wel dient er ernstig rekening te worden gehouden met de bezwaren en de moeilijkheden, die aan de wederzijdse erkenning van de doop in de weg staan. De doop als teken van de intrede in de christelijke kerk, in diepste zin van de 'inlijving in Christus' mag niet worden herhaald. Een tweede doop, ook al wordt deze uitdrukkelijk door iemand begeerd, kan niet worden bediend, tenzij men de vorige doopbediening welbewust op grond van verantwoorde argumenten ongeldig zou menen te moeten verklaren. Bij overgang naar een andere kerk zullen daarom de noodzakelijke inlichtingen moeten worden ingewonnen. In zulk een geval behoort de Hervormde Kerk van de Rooms-Katholieke Kerk en deze omgekeerd van de Hervormde Kerk te verwachten:
- a. dat des verlangd een schriftelijk doopbewijs door of namens belanghebbende aangevraagd zal worden;
 - b. dat bij twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop bij de bevoegde kerkelijke organen een ernstig onderzoek zal worden ingesteld naar de wijze waarop deze heeft plaats gehad;
 - c. dat de betrokken kerk of gemeente dan wel parochie waar deze doop is ontvangen, bij zulk een onderzoek medewerking zal verlenen in de vorm van inlichtingen;
 - d. dat bij een eventuele blijvende twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop, de argumenten waarom men de eerste doop ongeldig acht, indien gewenst schriftelijk zullen worden medegedeeld aan de betrokken kerk of gemeente.

4. In de vierde plaats deelt de generale synode U mede dat met name over twee onderwerpen die in het voorlopig rapport van de commissie voornoemd aan de orde zijn geweest, een uitvoerig beraad heeft plaats gevonden. Dit betreft allereerst de vraag of de zogenaamde nooddoop door de Nederlandse Hervormde Kerk al dan niet dient te worden erkend. De synode was van oordeel dat van een erkenning in de eigentijdse zin van het woord moeilijk sprake kan zijn, aangezien zij ernstige theologische bezwaren heeft tegen de nooddoop. De onlosmakelijke verbinding van geloof en doop verdwijnt naar haar mening hier al te zeer uit de gezichtskring. Voor haar besef zouden bezwaren tegen de zgn. nooddoop als waarachtige doopbediening kunnen worden ontvangen, wanneer aan de twee volgende voorwaarden is voldaan: Vooreerst dat deze geschiedt op de wens van de ouders. En ten tweede dat zij in een liturgische handeling door de kerk is geconfirmeerd, waaronder verstaan wordt dat de confirmatie het karakter heeft van een presentatie 'in het midden van de gemeente' en een opnemen van het kind in de christelijke kerk binnen het kader van een openbare eredienst.

Een nooddoop bediend zonder een redelijkerwijs te veronderstellen wens van de ouders of tegen de wens van de ouders kan moeilijk als geldig worden erkend. Enkele jaren geleden heeft de synode besloten naar aanleiding van een aantal doopbedieningen buiten de wil van de hervormde ouders deze niet als wettig te erkennen. Helaas moet zij U ook mededelen, dat bij een aantal leden van haar vergadering ernstige bezwaren zijn blijven bestaan tegen de erkenning van de nooddoop in het algemeen.

Het tweede onderwerp van gesprek vormde de vraag of kan worden aanvaard dat van R.K. zijde bij de al dan niet erkenning van de geldigheid van doop, bediend in een hervormde gemeente, in het geding kan worden gebracht of in deze gemeente het evangelie wel in overeenstemming met het reformatorisch belijden wordt gepredikt. De synode was van oordeel dat het niet juist is dat in incidentele gevallen door ambtsdragers van een andere kerk een onderzoek wordt ingesteld om te beoordelen of de intentie van

de betrokken dienaar al dan niet in strijd is met de gebruikte trinitarische formule. De synode meent te moeten opmerken dat men dient uit te gaan van de wijze waarop de Nederlandse Hervormde Kerk in haar geheel zich in artikel X van de kerkorde over haar belijden heeft uitgesproken.

Indien zich een geval zou voordoen waarin men meent, dat ten aanzien van een doopbediening in een bepaalde gemeente wellicht niet de bedoeling zou hebben voorgezeten de doop naar Christus' bevel te voltrekken, wordt het advies gevraagd van de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk.

De generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk heeft haar waardering uitgesproken over het feit dat zo spoedig na de instelling van bovengenoemde commissie zoveel onderling begrip is getoond voor ernstige meningsverschillen en tevens voor de gemeenschappelijkheid van een aantal belangrijke inzichten. De generale synode zou het op hoge prijs stellen Uw oordeel omtrent de in dit schrijven genoemde onderwerpen te mogen vernemen teneinde in staat te zijn een aantal gedragslijnen betreffende de erkenning van de doop aan de kerkeraden der gemeenten te kunnen voorleggen. Zij veronderstelt dat ook Uwerzijds de behoefte bestaat over dit vraagstuk nadere inlichtingen te geven aan de geestelijken der parochies.

Het zou haars inziens wenselijk zijn wanneer zoveel mogelijk overeenkomstige gedragslijnen zouden kunnen worden opgesteld.

Met dank voor de aandacht die U wel aan dit schrijven zult willen besteden, ziet de generale synode Uw antwoord gaarne tegemoet.

Met gevoelens van hoge achting, verblijft,
namens de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk:

w.g. Dr. G. de Ru, praeses

w.g. Dr. E. Emmen, scriba

Nederlands Episcopaat R.K. Kerk

Utrecht, 3 september 1966
Maliebaan 40.

Aan het Moderamen van de Generale Synode
der Nederlandse Hervormde Kerk
Carnegielaan 9,
's-Gravenhage.

No. 1648 66

Hoogeerwaarde Heren,

Het Nederlandse Episcopaat van de R.K. Kerk heeft met grote belangstelling en waardering kennis genomen van het voorlopig rapport, dat de R.K. leden van de commissie waaraan de bestudering van de mogelijkheid en van de voorwaarden van een wederzijdse dooperkenning tussen de Nederlandse Hervormde Kerk en de R.K. Kerk was opgedragen, hebben uitgebracht. Het heeft dit rapport ernstig in studie genomen en verheugt er zich over, het navolgende als besluit van onderling beraad aan U te kunnen voorleggen. Het wenst daarmee het verschuldigde respect voor het kerk-zijn van de Nederlandse Hervormde Kerk zo daadwerkelijk mogelijk tot uitdrukking te brengen.

1. Overeenkomstig de overtuiging, dat het doopsel het ene sacramentele teken is, waardoor alle christengelovigen van Christus-wege bezegeld worden tot ledematen van Zijn lichaam, de Kerk, acht het Nederlandse episcopaat het van zeer grote oecumenische betekenis, dat alle kerkelijke gemeenschappen een zo groot mogelijke gemeenschappelijkheid zullen nastreven inzake de bediening van het doopsel.

Een christelijke doopbediening zal aan de volgende normen dienen te beantwoorden, wil er van een geldig doopsel sprake kunnen zijn.

- a. De doophandeling zal moeten gebeuren met water en kan plaats vinden in de vorm van onderdompeling, van begieting of van besprenkeling. Hoewel een simpele bevochtiging van het voorhoofd van de dopeling minder juist wordt geacht als teken van een 'reiniging door het waterbad met het woord' (Ephes. 5, 26) en van een medebegraven worden in Christus' dood (vgl. Rom. 6, 4) en daarom een zodanig gebruik van water voor wenselijk moet worden gehouden dat daardoor de eigenlijke betekenis van het doopsel krachtig tot uitdrukking wordt gebracht zal toch de geldigheid van een doopsel waarbij een simpele voorhoofds-bevochtiging met water heeft plaats gehad niet zonder meer in twijfel getrokken kunnen worden. Anderzijds vrezen de Bisschoppen dat een al te schetsmatig stellen van het teken bij vele christenen twijfel zal oproepen of aan het totaal van de sacramentele geldigheidsvoorwaarden is voldaan.

In ieder geval zal de dopeling daadwerkelijk in het teken van de doophandeling gesteld moeten worden en zal daarom het doopwater de dopeling zelf werkelijk dienen aan te raken.

- b. De bedoeling om te dopen moet expressis verbis tot uitdrukking worden gebracht, hetzij in een deprecatieve vorm, hetzij in een indicatieve, hetzij in beide vormen tezamen.

Gedoopt moet worden in (of 'tot' of 'onder') de Naam van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest, in gemeenschap met Wie de dopeling wordt aangenomen.

- c. De doophandeling en de doopwoorden dienen een eenheid te vormen.

- d. In de bedienaar moet de bedoeling of intentie aanwezig zijn, datgene te doen wat door de Kerk van de aanvang af in gehoorzaamheid aan haar Heer met de doophandeling bedoeld is. Bij de beoordeling van de al of niet aanwezigheid van deze intentie is geen beslissend criterium het in de bedienaar al of niet aanwezige persoonlijke geloof in de Drie-ene-God. Wel echter kan omtrent het bestaan van de vereiste intentie twijfel rijzen, wanneer in het gemeenschappelijk geloven en belijden van de kerkelijke gemeenschap, waartoe de bedienaar behoort en namens welke hij doopt, het trinitair geloof fundamenteel zou worden aangetast. De afzonderlijke bedienaar dient in zijn doophandeling immers beoordeeld te worden naar het gemeenschappelijk geloven en belijden van de kerkelijke gemeenschap, waarbinnen hij de doopbediening vervult en tot gemeenschap met welke hij de dopeling opneemt.

- e. Daar de doopbediening een daad is van heel de kerkelijke gemeenschap, moet de bedienaar door de kerk tot dopen geautoriseerd zijn. Zo alleen kan hij namens de kerkelijke gemeenschap functioneren.
2. Ten aanzien van de doopbediening in de eigen R.K. Kerk wil het Nederlandse Episcopaat zichzelf het volgende voorbehouden:
- a. Wat betreft de privé-doop of nooddoop van kinderen uit niet-christelijke ouders wanneer de instemming der ouders ontbreekt, zal een verdwijnen van deze praktijk bevorderd moeten worden. De reden daarvan is, dat op deze wijze de vrijheid en de eigen verantwoordelijkheid der betrokken ouders niet voldoende geëerbiedigd worden en bovendien onvoldoende rekening wordt gehouden met de heilvolle heerschappij van Christus ook buiten de zichtbare grenzen van de Kerk. Dit houdt in, dat gestreefd moet worden naar een eventuele wijziging van can. 750 par. 1 van het kerkelijk wetboek.
 - b. Hetzelfde geldt voor de nooddoop van kinderen uit christelijke doch niet rooms-katholieke ouders, wanneer hun instemming met zulk een doop niet verondersteld kan worden. Hiervoor gelden dezelfde redenen betreffende de eigen verantwoordelijkheid der ouders als sub a. Maar bovendien wordt erkend dat deze praktijk in strijd is met de eerbied welke verschuldigd is aan de eigen verantwoordelijkheid der betrokken kerken. Het Nederlandse Episcopaat is zich dan ook bewust dat zulk een doopbediening door verschillende kerken niet als rechtsgeldig erkend zal kunnen worden. Daarom zal een eventuele wijziging van ca. 751 van het kerkelijk wetboek bevorderd dienen te worden.
 - c. Met het oog op een werkelijk zinvolle doopbediening wil het Nederlandse Episcopaat zijn voorkeur uitspreken voor de vorm van begieting boven die van besprenkeling en daarom een behoorlijk gebruik van water aanbevelen.
 - d. Voorts houdt het episcopaat het voor een zinvolle doopbediening voor gewenst, dat de ouders van de dopeling op een actieve wijze present kunnen zijn bij het doopsel van hun kind, dat zij ten doop aanbieden. Om dezelfde reden wil het een doopbediening onder aanwezigheid van een gemeenschap van gelovigen bevorderen. Een desbetreffende mededeling aan de geestelijkheid zal dezer dagen uitgaan. Een afschrift is hierbij ingesloten.
 - e. Ook de in can. 746 par. 4 en 5 en in can. 747 vermelde praktijk van de foetus-doop past minder goed in het huidige geloofsbesef van vele katholieken, waarin het personalistisch karakter der sacramenten een belangrijke plaats inneemt. Overigens zal hier ook rekening gehouden moeten worden met de gevoeligheid van de ouders. Beëindiging van deze praktijk zal voorzichtig bestudeerd en bevorderd moeten worden.
3. Wat betreft de aan rooms-katholieke zijde bestaande privé-doop of nooddoop, bediend door iemand die geen officiële kerkelijke ambtsdrager is, vraagt het Nederlandse episcopaat de Nederlandse Hervormde Kerk bij haar beoordeling rekening te willen houden met de volgende factoren:
- a. Dat ook zulk een doopbediening niet geschiedt zonder autorisatie van de kerkelijke gemeenschap, zodat ook in dit geval de betreffende niet-ambtelijke bedienaar optreedt namens de kerkelijke gemeenschap.
 - b. Dat deze privé-doop door een solemnele liturgische handeling van de ambtelijke bedienaar kerkelijk wordt geconfirmeerd. De privé-doop moet immers zo spoedig mogelijk worden gevolgd door al die ceremonieën, die in een plechtige doopbediening zijn voorgescreven (can. 759 par. 3) en waartoe ook de geloofsbelijdenis door of namens de dopeling behoort. Deze plechtige doopbediening is voorbehouden aan de pastoor van een parochie (can. 462 par. 1) of, als het over volwassenen gaat, bij voorkeur aan de bisschop (can. 744). De reden daarvan is, dat de bediening van de doop altijd een opname is van de dopeling in de kerkelijke gemeenschap welke in het openbaar vertegenwoordigd is in haar officiële ambtelijke bedienaren. Met hun publieke daad erkennen zij niet alleen, dat deze opname in de privé-doop reeds heeft plaats gehad (vgl. de Constitutie over de heilige liturgie van Vat. II, nr. 69) doch geven zij er ook een openbare bevestiging aan. De nooddoop komt in deze aanvullende ceremonieën tot zijn sacramentele volheid.
 - c. Dat bij kinderen van rooms-katholieke ouders de instemming van de ouders met het doopsel van hun kind verondersteld mag worden.

4. Ten aanzien van de doopbediening in de Nederlandse Hervormde Kerk wil het Nederlandse Episcopaat de volgende overwegingen naar voren brengen.
- a. Zowel terwille van de zinvolheid van het sacrament van de doop als om oecumenische redenen vraagt het Nederlandse Episcopaat de Nederlandse Hervormde Kerk met aandrang, een zodanig gebruik van water bij de doopbediening te willen bevorderen, dat daardoor de zin van de doophandeling krachtig tot uitdrukking zal kunnen komen.
 - b. Inzake de aanwezigheid van het als noodzakelijke voorwaarde vereiste geloof van de kerkelijke gemeenschap in de Drie-ene God rijzen bij het Nederlandse Episcopaat ernstige vragen ten aanzien van links-vrijzinnige gemeenten binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. Hoewel het episcopaat er van wil uitgaan, dat de bedienaren der Nederlandse Hervormde Kerk verondersteld moeten worden de doop te zullen bedienen overeenkomstig het trinitair belijden van hun kerkelijke gemeenschap, kan een doopattestatie betreffende zulke gevallen slechts dan voldoende garantie bieden voor een rooms-katholieke erkenning van het doopsel, wanneer de Nederlandse Hervormde Kerk haar belijden ook ten aanzien van zodanige gemeenten krachtig zoekt te urgeren.
5. Uit eerbied voor het doopsel, dat niet herhaald mag worden, en ter bevordering van het wederzijds kerkelijk respect stelt het Nederlandse Episcopaat zich de volgende gedragslijn voor bij gevallen, dat iemand van de ene kerkelijke gemeenschap overgaat naar de andere:
- a. Desverlangd zal een schriftelijk doopbewijs worden gevraagd en door de betreffende gemeente of parochie worden afgegeven.
 - b. Bij twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop zal bij de bevoegde organen een ernstig onderzoek worden ingesteld naar de wijze waarop deze heeft plaats gehad.
 - c. De betrokken kerk of gemeente dan wel parochie, waar deze doop is ontvangen, zal bij zulk een onderzoek medewerking verlenen in de vorm van inlichtingen.
 - d. Bij eventueel nog blijvende twijfel omtrent de geldigheid van een eerder ontvangen doop, zullen de argumenten waarom men de eerste doop ongeldig acht, indien gewenst schriftelijk worden medegedeeld aan de betrokken kerk of gemeente dan wel parochie. Het Nederlandse Episcopaat van de R.K. Kerk heeft met grote dankbaarheid geconstateerd dat de gemeenschappelijke bezinning van protestantse en rooms-katholieke theologen in de commissie, waaraan het vraagstuk van wederzijdse dooperkenning was opgedragen, tot zulk een wederzijdse verdieping en verrijking van inzichten geleid heeft en dat zulk een grote mate van gemeenschappelijkheid zich daarin heeft geopenbaard. Het doet daarom de suggestie, een dergelijk beraad voortgang te doen vinden en wel rond de problematiek van het gemengde huwelijk. Met het oog op eventuele pastorale richtlijnen, die aan de zielzorgers gegeven zullen worden in verband met de wederzijdse dooperkenning, stelt het voor dezen in gemeenschappelijk overleg samen te stellen teneinde een zo groot mogelijke gemeenschappelijkheid in dezen tussen beide betrokken kerken te verkrijgen. Ook acht het een gezamenlijk overleg gewenst tussen de voorzitter van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk en de voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie omtrent de wijze, waarop de besluiten van de Generale Synode en van de bisschoppenconferentie bekend zullen worden gemaakt. Het lijkt aan te bevelen beide documenten tegelijkertijd, voorzien van een gemeenschappelijke inleiding aan de publiciteit prijs te geven. Het Nederlandse Episcopaat is de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk erkentelijk voor de grote aandacht, welke zij aan deze kwestie van de wederzijdse dooperkenning heeft willen geven en voor de besluiten die zij in dezen genomen heeft. Het heeft ten volle begrip voor de bezwaren tegen de nooddoop bij een aantal leden van uw vergadering, maar spreekt de hoop uit, zoveel mogelijk met deze bezwaren rekening te hebben gehouden.

Met gevoelens van grote hoogachting, verblijft
namens het Nederlandse Episcopaat van de R.K. Kerk

Bernardus Kardinaal Alfrink

Aan de geestelijkheid van de Nederlandse kerkprovincie

Zeer eerwaarde heren,

Tussen de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk en het Nederlands episcopaat heeft een vruchtbaar overleg plaats gehad over de wederzijdse erkenning van de doop. De resultaten daarvan worden u hiermede ter kennis gebracht, opdat u er in de praktijk rekening mee zult gaan houden. Er is reden tot grote dankbaarheid. Allereerst wegens het feit dat het tot zulk een verre gaande wederzijdse erkenning van de doopbediening is kunnen komen. Dit is immers een verheugend symptoom van de eerbied die de beide betrokken kerken daadwerkelijk jegens elkanders kerk-zijn willen betonen. Hiermede is een niet onbelangrijke stap gezet in de richting van de door Christus gewilde eenheid. Want in deze wederzijdse dooperkenning openbaren wij niet alleen de gemeenschappelijkheid van ons geloven in de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest, doch erkennen wij ook de gemeenschappelijkheid van onze trouw aan de opdracht van Christus bij de bediening van dit sacrament. Daarmede is een goede grondslag gelegd voor de voortgang naar verdere eenheid.

Wij zijn ook dankbaar voor het feit, dat dit overleg geleid heeft tot een gemeenschappelijke verdieping van ons geloven. Aan beide zijden zijn wij ons immers dieper bewust geworden van de beslissende betekenis, welke toekomt aan het geloven van een kerkelijke gemeenschap in opdracht waarvan de doop wordt bediend en in gemeenschap waarmede de dopeling wordt opgenomen. Daarmede is ook een grotere aandacht gegroeid voor het functioneren van de gelovige kerkelijke gemeenschap bij de bediening van het doopsel zoals u reeds heeft kunnen opmaken uit de bisschoppelijke instructie over de doop, welke in de *Analecta* van 1966 gepubliceerd werd. Tevens is daarvan het gevolg, dat men bij de beoordeling van het doopsel dat in een andere kerkelijke gemeenschap is toegediend, er van zal moeten uitgaan, dat de bedienaar zal moeten worden aangesproken op het geloof van de kerkelijke gemeenschap waartoe hij behoort.

Verheugend is ook geweest de bewustwording van de betekenis, welke moet worden toegekend aan de zgn. invulling van achtergebleven riten, zoals die na een privé-doopsel moet plaats vinden. Deze aanvulling heeft immers ook de betekenis van een openbare kerkelijke bevestiging van de privé-doop. Juist daarom moet zij voltrokken worden door een drager van het apostolisch ambt als vertegenwoordiger van de kerkelijke gemeenschap, welke bij ieder doopsel betrokken is.

Wij willen erop aandringen dat ieder zich in de praktijk zal houden aan de richtlijnen welke in ons antwoord aan het moderamen van de generale synode te vinden zijn en dat vooral ook de gemeenschappelijk opgestelde regels voor gedragingen bij gevallen van overgang nauwlettend zullen worden opgevolgd.

In het daadwerkelijk respecteren van elkaar, dat hierin tot uiting zal komen, zal ook een verdere groei naar eenheid op niet onbelangrijke wijze bevorderd worden.

Utrecht, 17 juli 1967

De Bisschoppen van Nederland

Aan de kerkeraden en predikanten van de Nederlandse Hervormde Kerk

20 juli 1967

Weleerwaarde en eerwaarde broeders en zusters,

Na een briefwisseling en een gezamenlijk overleg met het Nederlands episcopaat van de Rooms-katholieke kerk over de wederzijdse erkenning van de doop meent het moderamen U het volgende te moeten voorleggen:

Voor de verhouding tussen de verschillende kerken in Nederland is het in hoogste mate gewenst, dat al het mogelijke wordt gedaan om belemmeringen onder andere voor de genoemde erkenning van de doop weg te nemen. Dit brengt met zich mee, dat aandacht dient te worden gegeven aan de vorm van de doopbediening, de woorden die daarbij gesproken worden en de samenhang van geloven en belijden binnen welke de handeling van de doop plaats vindt. Weliswaar heeft de generale synode zich reeds meerdere malen tot U gericht met een schrijven over de doop, het laatst in het 'pastoraal advies inzake de heilige doop' van 25 mei 1960. Nieuwe gezichtspunten kunnen hieraan nauwelijks toegevoegd worden. Het lijkt het moderamen overbodig er nog aan te herinneren, dat het spreken van de woorden uit Mt. 28: 19 voorondersteld wordt voor iedere doopbediening. Een uitdrukkelijke aanschrijving hierover is reeds in 1896 tot alle kerkeraden uitgegaan. Dat in enige gemeente de woorden van Mt. 28: 19 *niet* zouden worden gesproken, acht het moderamen uitgesloten: enig voorbeeld van een afwijkend handelen is aan het moderamen onbekend: het zou ook worden beoordeeld als in strijd met het belijden, leven en werken van de Nederlandse hervormde kerk. Toch dient de vraag, in hoeverre het belijden van God de Vader de Zoon en de heilige Geest functioneert in de gemeente waar de doop bediend wordt, ernstig genomen te worden. De geldigheid van de doop kan echter niet afhankelijk gesteld worden van het persoonlijk geloven van de bedienaar, evenmin van de geestelijke gesteldheid van de plaatselijke gemeente, maar zal gezien moeten worden in het geheel van de kerk die zich geroepen weet in al haar plaatselijke gemeenten zich te bewegen op de weg van het belijden van God de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Het moderamen acht het een grote winst, dat door het gesprek tussen de verschillende kerken over de doop de vraag naar het geloven en belijden van de plaatselijke gemeente met zoveel nadruk aan de orde is gesteld. De hervormde kerk weet zich in de weg van het belijden van de drie-enige God.

Een belangrijk punt is hier, dat bij de doop hoewel allereerst teken en zegen van Gods genadeverbond met ons en met onze kinderen, in de tweede plaats gevraagd wordt naar het geloof van de deelgenoot in het verbond: de volwassene die na openbare belijdenis gedoopt wordt, de ouders die de verantwoordelijkheid voor de doop van hun kind aanvaarden, het kind dat later zijn doop mag leren verstaan.

Bij het gesprek voorafgaande aan de bediening van de doop dient met grote wijsheid en volharding gewezen te worden op de onlosmakelijke samenhang van doop en geloof. Uit de brief aan het episcopaat van de Rooms-katholieke kerk, waarvan U thans kennis kunt nemen, blijkt, dat de generale synode prijs stelt op een zekere gemeenschappelijkheid ook wat betreft de vorm van de doophandeling. 'Het gebruik van water zal zodanig moeten zijn, dat het de betekenis van de doop - verbonden met de reiniging van de zonden en de begraving in de dood van Christus, opdat wij met Hem in een nieuw leven zouden wandelen - krachtig tot uitdrukking brengt.'

Een simpele bevochtiging van het voorhoofd van de dopeling wordt daarom minder juist geacht, zonder dat daarmee de geldigheid van een doop, die aldus is geschied, zonder meer in twijfel wordt getrokken. Daarom bestaat in deze wijze van dopen als zodanig voor de rooms-katholieken geen voldoende grond voor een voorwaardelijke doop. Indien het doopwater degene, die het sacrament ontvangt, niet heeft geraakt, kan men niet meer van een doop spreken. Weliswaar blijkt, dat wat rooms-katholieken 'begieting' noemen door protestanten veelal 'besprenkeling' wordt genoemd, zodat het verschil in naamgeving voor de vorm van de handeling niet behoef te betekenen dat deze vorm als zodanig verschillend is. Wat betreft de zogenaamde nooddoop, heeft het moderamen van de generale synode met vreugde geconstateerd, dat het episcopaat van de Rooms-katholieke kerk het verdwijnen van de praktijk van de nooddoop ten aanzien van kinderen uit niet rooms-katholieke of niet-christelijke ouders, waarbij de instemming van de ouders niet verondersteld kan worden,

zoveel mogelijk wil bevorderen. Van een erkenning van deze nooddoop onzerzijds kan geen sprake zijn, wanneer de instemming van de ouders ontbreekt.

In het algemeen wil het episcopaat een doopbediening onder aanwezigheid van een gemeenschap van gelovigen bevorderen. Veel zal afhangen van de wijze, waarop de nooddoop wordt geconfirmeerd temidden van de gemeenschap van de gelovigen; het is evenwel duidelijk, dat volledige overeenstemming op dit punt tussen het episcopaat en de generale synode nog niet is bereikt, omdat dan de confirmatie altijd het karakter zou moeten hebben van een presentatie in het midden van de gemeente. Maar wel is een belangrijke mate van toenadering thans bereikt. Het moderamen dringt er bij de kerkeraden op aan in ontmoeting en gesprek op plaatselijk niveau voortdurende aandacht te vragen voor de wens, dat de doopbediening plaats vindt in de gemeenschap van de gelovigen, omdat de onlosmakelijke samenhang van geloof en doop daardoor te meer gestalte krijgt.

In geval van overgang naar de Rooms-katholieke kerk of omgekeerd van de Rooms-katholieke kerk naar de Nederlandse hervormde kerk wordt verwacht, dat men zich houdt aan de regels gelijkloidend vermeld in het schrijven van de generale synode aan het episcopaat en het schrijven van het episcopaat aan de generale synode.

Met broederlijke groet,
namens het moderamen van de generale synode:

Dr. G. de Ru, praeses

Ds. F.H. Landsman, scriba

Interkerkelijke doopbediening

Mededeling aan de priesters

Enige tijd geleden heeft de Generale Synode van de Nederlandse hervormde kerk - na advies te hebben ingewonnen bij het Hervormde Beraad over de verhouding tot de Rooms-katholieke kerk - richtlijnen verstrekt aan gemeenten, die geconfronteerd worden met de wens van gemeenteleden om interkerkelijke doopdiensten te doen houden, speciaal met betrekking tot kinderen geboren uit gemengde huwelijken van Nederlandse hervormden en Rooms-katholieken.

De richtlijnen beginnen met de volgende overweging:

'Theologisch bestaat er geen enkele noodzaak om interkerkelijke doopdiensten met de Rooms-katholieke kerk te beleggen. Op grond van de doopovereenkomst van 20 juli 1967 wordt immers de geldigheid van de op de juiste wijze bediende doop over en weer erkend. Daarom komt de oecumenische strekking van deze consensus het meest tot haar recht, indien de doop geschiedt onder verantwoordelijkheid van een der kerken. Deze doopbediening heeft dan immers ook geldigheid voor de andere kerk.

De Generale Synode wil kerkeraden en predikanten adviseren om in voorkomende gevallen de doopouders te wijzen op deze oecumenische strekking van de doop op grond van de consensus'.

De bisschoppen verklaren zich met deze overweging akkoord en geven hiermee aan hun priesters hetzelfde advies als de Hervormde Synode gaf aan de kerkeraden en predikanten. Indien het echter toch op pastorale gronden gewenst zou geacht worden om aan de doopdienst in een katholieke kerk een interkerkelijk karakter te geven, dan zou uit twee mogelijkheden gekozen kunnen worden:

a. De doop geschiedt door de priester met gebruikmaking van de doopliturgie van de katholieke kerk. De andere kerk laat zich vertegenwoordigen door officieel door de kerkeraad aangewezen vertegenwoordigers. Deze vertegenwoordigers treden in de dienst niet handelend op, maar onderstrepen door hun aanwezigheid het interkerkelijk karakter van de dienst.

b. De doop geschiedt door de priester met gebruikmaking van de doopliturgie van de katholieke kerk. Een officieel door de andere kerk naar deze dienst afgevaardigde ambtsdrager kan aan de dienst meewerken door bepaalde onderdelen van de liturgie te verzorgen. De doophandeling wordt echter in dit geval verricht door de priester.

Deze aanwijzingen lopen parallel met die welke de Hervormde Synode aan haar gemeenten heeft gegeven betreffende een interkerkelijke doopdienst in een hervormde kerk.

Indien er pastorale gronden zijn om deel te nemen aan een interkerkelijke doopdienst in een hervormde kerk, houde men zich aan deze aanwijzingen.

Utrecht 10 maart 1970.

De bisschoppen van Nederland